

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMABOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI” PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlarini	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyinovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlarini	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarning optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatova Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari.....	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi.....	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел.....	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari.....	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarining xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari.....	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mampirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sul-tonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayrievich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms.....	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklasterlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омандурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinoz Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oygul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligida boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari.....	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari.....	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlar.....	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов.....	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlar.....	336
Xatamov Kobil Xayrievich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili.....	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization.....	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy.....	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change.....	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri.....	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati.....	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalarini hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models.....	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlarini tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultanov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rnini	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzbek Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Beknazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarni takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'рни.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Quدراتov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati.....	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'рни..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Васила Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

FERMER XO'JALIKLAR FAOLIYATIDA INVESTITSIYALARNING O'RNI

Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi

Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li

Solijonova Diyora Xaydarali qizi

Saydullayev Akbarali Akram o'g'li

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti "Agrobiznes va investitsion faoliyat" ta'lim yo'nalishi talabalari

Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tadqiqot ishida fermer xo'jaliklari faoliyatiga jalb qilingan investitsiyalar va ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish faoliyatiga ta'siri o'rganilgan. Faoliyadan olingan foyda miqdoriga investitsiyalar hajmining ta'sirini iqtisodiy baholashda Tobit modelidan foydalanilgan. Shuningdek, investitsiya muddatlari bilan ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari o'rtasida bog'liqlikni Chi2-testi va ular orasidagi munosabatni aniqlashda Kendal qiymatidan foydalanilgan. Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari faoliyatini amalga oshirishda uzoq muddatli investitsiyalar 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga egaligi aniqlangan. Olingan natijalari asosida, ilmiy asoslangan taklif berilgan.

Kalit so'zlar: fermer xo'jaliklari, investitsiya, uzoq muddatli investitsiya, Chi2-test, Tobit model, foyda, kapital.

Abstract: In this scientific research work, investments involved in the activities of farms and their impact on production and/or service activities were studied. The Tobit model was used in the economic assessment of the impact of the investment volume on the amount of profit from the activity. Also, the Chi2-test of the relationship between investment periods and multi-sector farms and the Kendall value was used to determine the relationship between them. It was found that long-term investments in the implementation of the activities of multi-branch farms are statistically significant at 1 percent ($p < 0.01$). Based on the obtained results, a scientifically based proposal is given.

Key words: farms, investment, long-term investment, Chi2-test, Tobit model, profit, capital.

Аннотация: В данной научно-исследовательской работе изучались инвестиции в деятельность фермерских хозяйств и их влияние на производственную и/или сервисную деятельность. Модель Тобит использовалась при экономической оценке влияния объема инвестиций на размер прибыли от деятельности. Также для определения связи между ними использовался Chi2-тест взаимосвязи между инвестиционными периодами и многоотраслевыми фермами и значение Кендалла. Установлено, что долгосрочные инвестиции в реализацию деятельности многоотраслевых хозяйств статистически значимы на уровне 1 процента ($p < 0,01$). На основании полученных результатов дано научно обоснованное предложение.

Ключевые слова: фермы, инвестиции, долгосрочные инвестиции, Chi2-тест, модель Тобит, прибыль, капитал.

KIRISH

Bugungi kunda, iqlim o'zgarishi qishloq xo'jaligi sohasiga bir qator dolzarb muammolarni keltirib chiqarmoqda ^[1]. Xususan, suv tanqisligi, qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi va uning sifati ^[2], qishloq aholisining qishloq xo'jalik faoliyatidan keladigan daromadlari ^[3], aholi oziq-ovqat xavfsizligi ^[4] hamda qishloq xo'jalik amaliyotlari va o'rim-yig'imdan keyingi yo'qotishlar shular jumlasidandir.

O'zbekistonda ko'plab fermer va dehqon xo'jaliklari hamda tomorqa yer egalari hali ham an'anaviy yoki noinnovatsion bo'lgan qishloq xo'jaligi usullaridan keng foydalanishi natijasida qishloq xo'jaligi mahsulotlari hosildorligi va/yoki mahsuldorligi pastligicha qolmoqda ^[5]. Bu borada innovatsion texnologiya va texnikalarning yetishmasligi, xo'jalik subyektlarining moliyaviy mablag'lari, ularning bilim va savodxonligi hamda qishloq xo'jalik faoliyatida band bo'lgan ishchi-xodimlarning moddiy manfaatdorligi pastligi ta'sir ko'rsatmoqda. Bu borada, xo'jalik subyektlari tomonidan innovatsion urug' va ko'chatlar, resurs tejamkor texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy qilish, zamonaviy agrotexnologik tadbirlarni tashkil etish va amalga oshirish hamda qishloq

xo'jaligi mahsulotlarini saqlash, qayta ishlash va yetkazib berish bilan bog'liq qo'shilgan zanjir mexanizmi tizimli tashkil etilmagan ^[6]. Ushbu muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv, jumladan, barqaror qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishga sarmoya kiritish, zamonaviy qishloq xo'jaligi texnikasini targ'ib qilish, moliyalashtirish imkoniyatlarini yaxshilash, infratuzilma xizmatlarini rivojlantirish, ekinlarni diversifikatsiya qilish va iqlimga chidamli innovatsion urug' va ko'chatlarni amaliyotga joriy qilish, shu bilan birgalikda sohaga texnologik hamda moliyaviy investitsiyalarni jalb qilish eng maqbul yechimlardan biridir.

Mamalakatimiz tomonidan qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirish maqsadida har yili investitsiya mablag'larini kiritilmoqda. Mazkur kiritilgan investitsiyalar: qishloq xo'jaligini rivojlantirish dasturlari, tuproq unumdorligini oshirish, resurs tejamkor texnologiyalarni ishlab chiqarish faoliyatiga keng jalb qilish, zararkunandalarga qarshi kurashish, fermer xo'jaliklariga qishloq xo'jaligi texnikalarini xarid qilish uchun ajratilgan lizing yoki kredit foizlarini qisman qoplash, obyektlarni loyihalashtirish, jihozlash uchun kapital qo'yilmalar, maqsadli mahsulotlar ishlab chiqarish hamda eksportni qo'llab-quvvatlashga kiritilmoqda. Shuningdek, sohada resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash maqsadida zamonaviy suv inshootlarini qurish va rekonstruksiya qilish, melioratsiya obyektlarini ta'mirlash-tiklash va suv nasos stansiyalarining elektr energiyasi iste'moli xarajatlarini qoplab berish davlat tomonidan katta miqdorda investitsiyalar yo'naltirib kelinmoqda.

Markazlashgan va markazlashmagan investitsiyalar yoki ichki va tashqi investitsiyalardan xo'jalik subyektlari tomonidan foydalanish samaradorligini aniqlash, unga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baho berish, ya'ni sohani chuqur tadqiq qilish, uni ilmiy o'rganishda yangicha yondashishni taqozo qiladi.

Bunda, ishlab chiqarish faoliyatiga jalb qilingan investitsiyalar faoliyat natijasiga qay darajada ta'sir etishini iqtisodiy baholashda Samarqand viloyati fermer xo'jaliklari subyektlaridan olingan ijtimoiy so'rovnoma ma'lumotlaridan foydalanildi va tadqiqot ishimizning 2-bo'limi, ya'ni "Material va metod" bo'limida ularning statistik tavsifi keltirildi. Shuningdek, ushbu bo'limda tadqiqot ishida Chi2-test va Tobit modelidan foydalanilganligi keltirilgan. 3-bo'lim, ya'ni "Tahlil natijalari" da fermer xo'jaliklarida o'tkazilgan ma'lumotlar asosida olingan tahlil natijalari yoritilgan, bo'lib 2 o'zgaruvchilar orasidagi munosabatlarning grafik ifodasi keltirilgan. Ilmiy tadqiqot ishida olingan natijalar asosida berilgan xulosa, taklif va tavsiyalar ishning "Xulosa va taklif" bo'limida keltirilgan.

MATERIAL VA METODLAR

Ilmiy tadqiqot ishida Samarqand viloyati Oqdaryo va Pastdarg'om tumanlarida 2023-yilda o'tkazilgan ijtimoiy so'rovnoma ma'lumotlaridan foydalanildi. Ijtimoiy so'rovnoma 549 ta fermer yoki respondent ishtirok etgan bo'lsa, ularning 47,2 foizi Oqdaryo tumani fermer xo'jaliklaridir.

Fermer xo'jaligi faoliyatida yer resurslari asosiy vosita hisoblanib, 549 ta fermer xo'jaliklarida qaysiki, fermer xo'jaligining yer maydoni minimum 18 gektarni yoki maksimum 234 gektarni tashkil etadi (1-jadval).

1-jadval: O'zgaruvchilarning statistik tavsifi

O'zgaruvchilar	O'rtacha	Std. og'ish.	Min	Max
Foyda, mln. so'm	117.197	87.171	25	370
log_foyda	4.462	0.801	3.219	5.914
Investitsiya qiymati, mln. so'm	130.783	97.559	25	395
log_iq	4.588	0.776	3.219	5.979
Inv mud	1.761	0.912	1	3
Ekin maydon, gektar	83.576	45.769	18	234
log_em	4.27	0.572	2.89	5.455
Kapital, mln. so'm	224.76	105.564	32	426
log_k	5.274	0.576	3.466	6.054
Mehnat resursi, kishi	19.397	7.195	9	43
Tarmoq faol	0.432	0.496	0	1
Malumoti	1.776	0.734	1	3
Jinsi	0.865	0.342	0	1
Yoshi	44.845	8.04	28	59
Yoshi2	2075.607	724.958	784	3481

Ularining o'rtacha ekin maydoni 83,576 gektarni tashkil etadi. Fermer xo'jaliklarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda, uning sifat va miqdori bevosita kapitalga yoki uning moliyaviy mablag'lariga

bog'liqdir. Fermer xo'jaliklarining o'rtacha kapitali 224,76 mln so'm bo'lib, qaysiki fermer xo'jaligining kapitali maksimum 426 mln so'mni tashkil etadi. Ishlab chiqarish faoliyatiga kiritiladigan yoki sarflangan kapital ishchi kuchi sarfiga ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, qishloq xo'jaligida qo'lda bajariladigan ishlarni avtomatlashtirishga e'tibor berilishi, qishloq aholisining qishloq xo'jaligi faoliyatida band bo'lishiga ta'sir ko'rsatadi [7]. Biroq, fermer xo'jaligi faoliyatini ko'p tarmoqli faoliyat sifatida yuritilishi bilan bog'liq kapital sarfini oshirish yoki investitsiya jalb qilish qishloq aholisini qishloq yoki noqishloq xo'jaliklar faoliyatida band bo'lishini ta'minlaydi. Tadqiqot obyektida 237 ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari bo'ib, qaysiki fermer xo'jaligida 43 nafar ishchi xodim faoliyat ko'rsatgan. Fermerlarning o'rtacha yoshi 44,8 yoshni tashkil etib, rahbar-xodimlar yoshining oshib borishi ular tomonidan ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyatiga innovatsiyalarni joriy qilish imkoniyatlarini cheklaydi [8]. Keyingi yillarda erkak va ayollar gender tengligiga alohida e'tibor berilishi, qishloq ayollarining ta'lim olishi bilan bog'liq xarajatlar qisman davlat tomonidan qoplanishi ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish sohalarida ayollarning rolini oshirmoqda.

Fermer xo'jaliklarining faoliyat shakli investitsiya muddatlari bilan bog'liq bo'lib, qaysiki fermer xo'jaligi faoliyatida bir emas, bir necha faoliyatda ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish sohalariga ega bo'lgan xo'jalik subyektlari tomonidan investitsiyalarni uzoq muddatga jalb qilgan (2-jadval).

2-jadval: Fermer xo'jaliklari faoliyati va investitsiya muddatlari o'rtasidagi bog'liqlikning Chi2-test tahlil natijasi

Investitsiya muddati	Fermer xo'jaliklarining tarmoq faoliyati		Jami
	Fermer xo'jaliklari	Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari	
Qisqa muddatli	235	74	309
	76.05	23.95	100.00
	75.32	31.22	56.28
O'rta muddatli	38	24	62
	61.29	38.71	100.00
	12.18	10.13	11.29
Uzoq muddatli	39	139	178
	21.91	78.09	100.00
	12.50	58.65	32.42
Jami	312	237	549
	56.83	43.17	100.00
	100.00	100.00	100.00

Pearson chi2(2) = 135.5109 Pr = 0.000
Kendall's tau-b = 0.4656 ASE = 0.036

Xususan, jami 178 ta fermer xo'jaligi subyektlari ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish sohalariga investitsiyalarni uzoq muddatga jalb qilgan bo'lib, ularning 139 ta yoki 78,09 foizi ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklaridir. Umumiy olganda, jami 549 ta fermer xo'jaliklarining 237 tasi yoki 43,17 foizi ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklaridir.

Fermer xo'jaliklari bir faoliyatdan ikki va undan ortiq faoliyatga o'tishi bevosita o'z mablag'lari yoki tashqi mablag'larni jalb qilish, ya'ni uzoq muddatli investitsiyalar bilan bog'liqligini Chi2-test natijasi izohlamogda. Test natijasiga ko'ra, ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarida uzoq muddatli investitsiyalarni jalb qilish yoki ulardan foydalanish 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega. Shu o'rinda fermer xo'jaliklari ko'p tarmoqli faoliyat olib borganligi uchun uzoq muddatli investitsiyalardan foydalanilgan yoki faoliyatga uzoq muddatli investitsiya jalb qilish hisobiga ko'p tarmoqli faoliyatni amalga oshirgan bo'lishi mumkin. Kendal qiymatiga ko'ra ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklar faoliyati va ular tomonidan uzoq muddatli investitsiyalardan foydalanish bir-biriga 46,5 foizga ta'sir ko'rsatadi. Umumiy olganda, ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklariga qisqa vaqtga ajratilgan mablag'lar o'zini oqlamasligi yoki unda risk yuqori darajada bo'lishi, investor investitsiya kiritishda juda ehtiyot bo'lishi sabab bo'lishi mumkin.

Tadqiqot ishida bog'liq o'zgaruvchi(Y) miqdor ko'rsatkichda ifodalanganligi uchun unga ta'sir etuvchi omillarni tahlil etish uchun Tobit modeldan foydalanildi. Tobit modeli, bog'liq o'zgaruvchining alohida ravishda nolga yoki boshqa chegaraga o'tish xususiyatiga ega bo'lgan holatlarda foydalidir.

Mazkur usuldan foydalanilgan holda fermer xo'jaliklari faoliyatidan olingan foyda va unga ta'sir etuvchi omillarni "STATA-17" dasturida olingan tahlil natijalari asosida iqtisodiy baho berildi.

Model tahlil natijalari asosida fermer xo'jaliklari investitsiyalardan samarali foydalanilgan deb ayta olmaymiz. Tahlil natijalariga ko'ra, fermer xo'jaligi faoliyatlaridan olingan foydaga qay darajada investitsiya ta'sir etganligiga iqtisodiy baho berib, statistik ahamiyatga ega yoki ega emasligini ayta ololamiz.

TAHLIL NATIJALARI

Tahlil natijasiga ko'ra (3-jadval), fermer xo'jaliklari ishlab chiqarish faoliyatiga investitsiyalar hajmini 1 mln. so'mga oshishi faoliyatdan keladigan foyda miqdorini 24,2 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega. Shuningdek, faoliyatga investitsiyalarni: qisqa muddatdan o'rta muddatga yoki o'rta muddatdan uzoq muddatga jalb qilinishi fermer xo'jaliklarida foyda miqdorini 6,9 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega.

Albatta, fermer xo'jaliklarida moliyaviy natija bevosita resurslar sarfiga bog'liq. Xususan, fermer xo'jaliklarida ekin maydoning 1 gektarga oshishi faoliyatdan keladigan foyda miqdorini 49,7 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega.

3-jadval: Fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish faoliyatiga investitsiyalar va boshqa ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash natijasi

Ta'sir omillari	Koef.	St.xato	t-qiyamat	p-qiyamat	95% oraliqda		Sig
log_iq	.242	.025	9.69	0	0.193	0.291	***
Inv_mud	.069	.018	3.85	0	0.034	0.104	***
log_em	.497	.031	16.24	0	0.437	0.557	***
log_k	.116	.025	4.60	0	0.066	0.165	***
Mehnat resursi	.211	.038	5.57	0	0.136	0.285	***
Tarmoq_faol	.156	.024	6.64	0	0.11	0.203	***
Malumoti	.32	.019	17.12	0	0.283	0.357	***
Jinsi	.053	.023	2.31	.021	0.008	0.098	**
Yoshi2	0	0	2.95	.003	0	0.001	***
Yoshi	-.03	.011	-2.84	.005	-.051	-.009	***
Constant	-.17	.256	-0.67	.506	-.673	0.332	
var(e)	0.024	.001	.b	.b	0.022	0.027	
Mean dependent var		4.462	SD dependent var			0.801	
Pseudo r-squared		1.368	Number of obs			549	
Chi-square		1796.3	Prob > chi2			0.000	
Akaike crit. (AIC)		-459.2	Bayesian crit. (BIC)			-407.5	

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Umumiy olganda, fermer xo'jaliklari ekin maydoni bilan investitsiya hajmi o'rtasida bog'liqlik bo'lishi mumkin. Aksariyat hollarda, ekin maydoni hajmi katta bo'lgan fermer xo'jaliklarida investitsiya hajmi ko'proq bo'ladi. Shu o'rinda, fermer xo'jaliklari subyektlari tomonidan kapital qiymat ko'proq jalb qilinadi. Fermerlar tomonidan ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatishga kapital miqdorining 1 mln. so'mga oshishi faoliyatdan keladigan foyda miqdorini 11,6 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega. Fermer xo'jaliklari ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyat(lar)iga investitsiyalarning jalb qilinishi bevosita fermerlar ma'lumoti, yoshi va jinsiga bog'liq, bo'lib, ma'lumotining 1 birlikka oshishi faoliyatdan olingan foyda miqdorini 32,0 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega. Biroq, fermer xo'jaligi rahbarlarining yoshining oshib borishi bilan faoliyatga investitsiyalarni jalb qilish yoki faoliyatdan keladigan foyda miqdorini kamaytiradi. Bunday holat, yoshi katta bo'lgan fermerlar risk qilishdan qochishi mumkin yoki ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyatidan keladigan foyda barqaror bo'lishi mumkin. Yuqorida test qilingan natija va model tahlil natijasiga ko'ra, fermer xo'jaliklarida ko'p tarmoqi faoliyatning amalga oshishi faoliyatdan keladigan daromadni 15,6 foizga oshiradi va 1 foiz ($p < 0.01$)likda statistik ahamiyatga ega. Fermer xo'jaliklari ko'p tarmoqli faoliyat asosida ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyat(lar)ini olib borishi qishloq aholisi bandligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qishloq aholisi bandligi va ularning daromad bilan ta'minlashda ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari muhim ahamiyatga ega ^[9].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Fermer xo'jaliklari faoliyatida investitsiyalar muhim ahamiyatga ega bo'lib, investitsiya muddati uzoq muddatda bo'lishi xo'jalik subyektlari tomonidan ko'p tarmoqli ishlab chiqarish va/yoki xizmat ko'rsatish faoliyat(lar)ini amalga oshirishga ijobiy ta'sir etishi test natijalari asosida asoslandi. Fermer xo'jaliklari faoliyatiga 1 mln. so'mlik investitsiya jalb qilinishi faoliyatdan keladigan foyda miqdorini 24,2 foizga oshiradi. Biroq investitsiya fermer xo'jalik faoliyatida qaysi bir jarayonga jalb qilinishi yoki qilinganligi to'g'risida aniq bir xulosa bera olmaymiz. Umumiy holda, faoliyatga investitsiyalarning jalb qilinishi foyda miqdorini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umumiy olganda, fermer xo'jaliklari faoliyatiga uzoq muddatli investitsiyalarni jalb qilish ko'p tarmoqli faoliyat turlarini amalga oshiradi. Bu borada fermer xo'jaliklariga uzoq muddatli kiritiladigan investitsiyalarni hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash yoki imtiyozlar berish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Babakhlov S. et al. An empirical assessment of the interactive impacts of irrigation and climate on farm productivity in Samarkand region, Uzbekistan //Environmental Challenges. – 2022. – T. 7. – C. 100502.
2. Pardaev K. et al. Mitigating impact of risks on economic integration between entities in agrifood supply chain //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – T. 365. – C. 04002.
3. Muratov S. et al. Economic assessment of factors affecting income from the activities of household farms in rural areas: a case of Samarkand province //Economic Science for Rural Development Conference Proceedings. – 2022. – №. 56.
4. Saydullaeva F. et al. Dietary diversity for ensuring food security //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – T. 365. – C. 01003.
5. Muratov S. et al. The Role of Innovations in the Activities of Tomorka Farms in Samarkand Region //American Journal of Agricultural Science, Engineering, and Technology. – 2022. – T. 6. – №. 3. – C. 135-141.
6. Pardaev K. A. Prospective forecasts of supply and demand in the tomato production chain //Agrobiotexnologiya va veterinariya tibbiyoti ilmiy jurnali. – 2022. – C. 1014-1019.
7. Muratov S., Pardaev K., Hasanov S. Assessment of the impact Covid-19 pandemic on family income from non-farm activities //Irrigation and Melioration. – 2020. – T. 2020. – №. 4. – C. 95-98.
8. Мыратов Ш. The role of non-farm income in the total income of rural population //Iqtisodiyot va ta'lim. – 2021. – №. 5. – C. 54-59.
9. Muratov S. A. Economic assessment of factors affecting the decision of households to engage in non-farm activities //Irrigation and Melioration. – 2021. – T. 2021. – №. 2. – C. 38-43.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.